

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота

ОС «Магістр»

на тему: **«Педагогічні умови формування естетичної культури у
майбутніх учителів початкових класів»**

Виконала: студентка II курсу, групи ПО – 2 м
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Савко Діана Юріївна

Керівник: к.пед.н., доц. Брижак Н.Ю.

Рецензент: к.пед.н., доц. Попадич О.О.

Мукачево – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.	9
1.1 Формування естетичної культури майбутніх учителів як наукова проблема.	9
1.2 Сутність та структура естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.	14
1.3. Особливості формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів в процесі професійної підготовки.	23
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.	33
2.1. Компоненти, критерії та показники рівнів сформованості естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.	33
2.2. Педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.	40
2.3. Організація та методика проведення педагогічного експерименту.	43
2.4. Результати експериментального дослідження та їх аналіз	55
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	64
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Орієнтація України на інтеграцію в європейський освітній простір актуалізувала сучасні міжнародні тенденції у сфері освіти та поставила на перший план формування професійної компетентності фахівця.

Це сприяло впровадженню нових освітніх стандартів у систему вищої педагогічної освіти, обґрунтуванню нових педагогічних технологій формування активної, відповідальної, творчо мислячої й висококультурної особистості. Серед важливих напрямів вивчення проблеми підвищення якості підготовки майбутніх фахівців є інтенсивний пошук педагогічних умов, методів і форм навчання, що сприяють становленню естетичної культури майбутнього вчителя початкової школи як вагомого складника його професійної та особистісної культури. Усе вищезазначене вимагає переосмислення професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти, що відображено в нормативно-правових документах: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1996), Державний стандарт початкової загальної освіти (2011), закони України «Про загальну середню освіту» (1999), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), щодо модернізації освіти в Україні: «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року (2014) та ін.

У цих нормативно-правових документах естетичний розвиток визначено пріоритетним та підкреслено роль закладів вищої освіти щодо формування особистості, яка усвідомлює належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурного розвитку, підготовлена до життя в постійно змінному, конкурентному, взаємозалежному світі на основі формування естетичної культури й особистісної, і професійної якості.

До досліджень педагогічної культури зверталися такі вчені, як С. Абдуліна, С. Архангельський, Т. Іванова, І. Ісаєв, В. Ледньов, В. Нікітенко, В. Сластьонін, Ю. Сенько, Н. Фатянова, Е. Шиянов, Г. Щукіна та ін.

У педагогічній науці проблема формування естетичної культури розглядалась та аналізувалась за різними напрямками: аксіологічним, діяльнісним та особистісним підходами (Н.Аніщенко, В.Бутенко, А. Макаренко, Г. Пономарьова, В. Сухомлинський, Т. Танько тощо). Формування естетичної культури особистості висвітлена в роботах Н.Бутенко, Т.Іванової, С. Коновець, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Отич, О.Рудницької, Р. Хмелюк тощо. Проблема розвитку естетичної культури вчителів початкових класів знайшла відображення у працях С. Мельничук, О. Острянської, Н.Пилипенко, В. Попової, Ю. Шаповал та ін., які наголошують на тому, що визначальним чинником її розв'язання є визначення та гармонійне поєднання відповідних педагогічних умов.

Актуальність і важливість означеної проблеми її недостатнє наукове розроблення зумовили обрання теми дослідження – **«Педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.»**.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці дієвості педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх учителів початкової школи.

Відповідно до мети визначені такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначити ступінь розробленості проблеми.
2. Розкрити сутність і структуру естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів у контексті проблеми естетичного розвитку особистості та визначити критерії, показники й рівні її сформованості.
3. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують дієвість формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.

4. Експериментально перевірити дієвість визначених педагогічних умов формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.

Для досягнення мети був використаний комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури – для зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, визначення понятійно-категорійного апарату, обґрунтування педагогічних умов формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, опитування, бесіда, діалог, методи експертних оцінок, самооцінки) – для визначення стану та рівнів формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів на основі визначених педагогічних умов; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи); *методи математичної статистики* – статистична обробка експериментальних даних; графічне відображення результатів.

Експериментальна робота. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Мукачівського державного університету. Педагогічним експериментом було охоплено 37 студентів спеціальності «Початкова освіта» ОС «бакалавр».

Практичне значення одержаних результатів дослідження вбачаємо в тому, що вони можуть бути використані для доповнення змісту навчальних дисциплін із вступу до спеціальності, педагогіки, історії педагогіки та освітніх технологій, під час проведення практичних занять із майбутніми вчителями початкових класів галузі естетичної освіти особистості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати роботи оприлюднено та обговорено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах

інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі» (25 жовтня 2018 р., Мукачево).

Публікації. Сутність поняття «естетична культура майбутнього вчителя початкових класів»: теоретичний аспект / Д.Ю.Савко, Н.Ю.Брижак // Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції(м. Мукачево, 25 жовтня 2018 року) / гол.ред. В.І. Кобаль. – Мукачево : МДУ, 2018. – С.207-211.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

Отримані результати проведеного дослідження засвідчили позитивний результат розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких **висновків**.

1. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено сутність естетичної культури особистості, з'ясовано вимоги щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті проблеми дослідження. Доведено, що проблема формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів недостатньо досліджена і обґрунтована. Визначено особливості формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів, зокрема: детермінованість формування естетичної культури специфікою загальної підготовки зазначеної категорії вчителів; спрямованість цього процесу на набуття студентом здатності до постійного професійно-особистісного вдосконалення завдяки максимально можливій реалізації власних творчих сил і дидактичній культуротворчості, що є одним із найважливіших складників естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів як професіонала На підставі ґрунтовного аналізу психолого-

педагогічної літератури визначено сутність поняття «естетична культура майбутнього вчителя початкових класів» – це комплексне інтегративне утворення в цілісній професійній структурі особистості фахівця, що характеризується певним рівнем теоретичних естетико-педагогічних знань та умінь і є показником сформованості особистісних естетичних якостей, цінностей та переживань, умотивованої діяльності, які в комплексі зумовлюють готовність майбутнього фахівця до оптимального впровадження набутого досвіду художньо-естетичної діяльності в освітній процес початкової школи.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено сутність, компоненти та зміст естетичної культури. Естетичну культуру майбутнього вчителя початкових класів розглядаємо як комплексне інтегративне утворення в цілісній професійній структурі особистості вчителя, що характеризується певним рівнем теоретичних естетико-педагогічних знань та умінь і є показником сформованості особистісних естетичних якостей, цінностей, умотивованої художньо-естетичної діяльності в освітньому процесі початкової школи. Естетичну культуру характеризують такі компоненти та їхні критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-рефлексивний. Визначено рівні сформованості естетичної культури (високий, достатній, середній та низький).

3. Визначені компоненти, критерії, показники і рівні сформованості естетичної культури дозволили виділити педагогічні умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів. Педагогічні умови розглянуто як сукупність факторів, що ефективно впливають на формування всіх компонентів естетичної культури майбутніх фахівців як складника їхньої професійної культури. Обґрунтовано, що педагогічними умовами формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів є: створення позитивної особистісної мотивації на підвищення рівня естетичної культури як складника професійної компетентності майбутнього учителя початкових класів; модифікація змісту професійної підготовки

майбутніх учителів початкових класів щодо його спрямованості на системний розвиток естетичної свідомості, естетичних переживань та формування досвіду естетичної діяльності; використання інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують ефективний розвиток естетичної культури майбутнього учителя початкових класів, його готовність до оптимального впровадження набутого досвіду художньо-естетичної діяльності в освітній процес початкових класів.

Обрані педагогічні умови були впроваджені шляхом розроблення і використання освітніх заходів (мотиваційні тренінги, тренінги творчого саморозвитку особистості, ділові ігри, психолого-педагогічні семінари на основі вивчення практичного досвіду), наповнення змісту фахових та соціально-гуманітарних дисциплін естетичним складником («Образотворче мистецтво з методикою навчання», «Трудове навчання з пратикумом», «Музичне мистецтво з методикою навчання», «Основи культури та техніки мовлення»), використання новітніх педагогічних технологій.

4. Результати експериментального дослідження впливу педагогічних умов засвідчили позитивну динаміку сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів. За мотиваційно-ціннісним компонентом виявлено значне зростання показників на високому (на 13,8%) та середньому (на 2,8%) рівнях і зменшення значень на низькому (відповідно 16,6%). Так, за когнітивним компонентом в експериментальній групі відзначено зростання показників на високому рівні (відповідно, на 16,6%) і значне зменшення їх значень – на низькому (відповідно, на 16,6%). За діяльнісно-рефлексивним компонентом – на 16,6 % зросли показники в експериментальній групі на високому рівні, значно зменшилися їх значення на середньому й низькому – відповідно на 3,7% і 12,9%.

Отже, за результатами формувального етапу експерименту виявлено позитивну динаміку формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів за всіма компонентами. Це засвідчує високу результативність

процесу формування досліджуваного явища при реалізації у фаховій підготовці студентів запропонованих педагогічних умов.

Перспективу подальшої наукової роботи вбачаємо в дослідженні можливостей упровадження особистісно орієнтованого та інтегрованого підходів у підготовку майбутніх учителів початкових класів і розробленні методики їхнього впровадження в освітній процес з метою формування естетичної культури особистості молодшого школяра.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>